

Nr 107.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1921 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fördelningen och användningen av vissa anslag till bostadsbyggande.

(4:de avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 28 januari 1921 dagtecknad proposition (nr 53), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande ännu odisponerade delar av de utav 1920 års riksdag till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor, besluta om dessa medels fördelning mellan verken och närmare användning i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I skrivelse den 18 juni 1920 (nr 468) anmälde riksdagen, under återopande av vad som anförts i sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 2, bland annat, att riksdagen beslutat att till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och vattenfallsverk under

titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» anvisa dels å riksstaten för år 1921 ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, och dels å tilläggsstaten för år 1920 ett reservationsanslag av 7,500,000 kronor, att likaledes utgå av lånemedel.

Med anledning av riksdagens omförmälda beslut anmodade chefen för kommunikationsdepartementet i skrivelse den 11 augusti 1920 generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen ej mindre att inkomma med en gemensam plan till fördelning verken emellan av berörda anslag å tillhopa 17,500,000 kronor än även att framlägga förslag till användningen av däri på varje verk förslagsvis belöpande andel av medlen. Med anledning härav hava ämbetsverken, efter gemensamma överläggningar, i skrivelse den 9 september 1920 framlagt en plan, enligt vilken medlen skulle fördelas på sätt följande tablå utvisar.

Postverket	5,500,000 kronor
Telegrafverket	3,000,000 »
Statens järnvägar	8,500,000 »
Statens vattenfallsverk	500,000 »

Summa 17,500,000 kronor.

Tillika förklarade sig ämbetsverken komma att vart för sig framlägga en plan för byggnadsverksamhetens bedrivande. Dylika planer hava också under år 1920 blivit av samtliga fyra ämbetsverk framlagda, nämligen av järnvägsstyrelsen den 9 september, av vattenfallsstyrelsen den 24 i samma månad samt av generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen den 7 december. Innehållet i dessa planer, med vissa av verken sedermera föreslagna jämkningar, framgår av i statsrådsprotokollet intagna översikter och redogörelser.

Uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet rörande utgifter för kapitalökning för ändamål hörande under kommunikationsdepartementet anförde departementschefen följande rörande fördelningen av ifrågavarande anslag ävensom behovet av ytterligare medel för ändamålet:

»Å tilläggsstaten för år 1920 och å 1921 års rikstat hava uppförts gemensamma anslag för de fyra affärsdrivande verken för bostadsbyggande för verkens tjänstemän å respektive 7,500,000 kronor och 10,000,000 kronor. Till följd av konflikten inom byggnadsfacket har det å 1920 års tilläggsstat beviljade anslaget, åtminstone i nämnvärd grad, ej tagits i bruk under detta år. Med den förskjutning i planerna för statens bostadsbyggande, som sålunda ägt rum, synes det ovisst, huruvida för år

1922 ytterligare medel för ifrågavarande ändamål behöva anvisas, och lärer det därför till äventyrs bli ändamålsenligt att låta med avgörandet av frågan härom anstå till 1922 års riksdag, hos vilken i fall av behov anslag skulle kunna äskas å tilläggsstat. Frågan härom torde emellertid komma att ytterligare beröras i särskild framställning till innevarande års riksdag, vari även förslag till fördelning mellan verken av det för år 1921 beviljade anslaget kommer att framläggas. På grund av vad jag nu anfört har jag emellertid ej ansett anslag för ändamålet böra beräknas i statsverkspropositionen, liksom särskilda av telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen gjorda framställningar om beviljande av medel för bostadsbyggande ej i förevarande sammanhang upptagits.»

Då vid 1920 års riksdag anslag för ifrågavarande ändamål beviljades med sammanlagt 17.500.000 kronor, avsågs det att den del av detta belopp, som anvisades på tilläggsstat för år 1920, eller 7.500.000 kronor, skulle stå till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande, att fördelas direkt av Kungl. Maj:t. Även det å 1921 års riksstat anvisade anslaget, 10.000.000 kronor, ägde Kungl. Maj:t i viss utsträckning självständigt disponera. Endast i den mån detta anslag icke redan för sitt ändamål hunnit användas, skulle det tillkomma 1921 års riksdag att närmare besluta om fördelningen av anslaget mellan de olika affärsdrivande verken. Såsom härav framgår, lämnades åt Kungl. Maj:t vid medlens beviljande en vidsträckt självständig dispositionsrätt över desamma. Avsikten härmed var, att den byggnadsverksamhet, till vilkens företagande anslag sålunda anvisats, inom kortast möjliga tid skulle kunna igångsättas. Det syfte, som man sålunda vid 1920 års riksdag avsåg att främja med anslagen, nämligen att snarast möjligt kunna åstadkomma lättnad i den i synnerhet under då rådande högkonjunktur i vissa samhällen synnerligen kännbara bostadsbristen, har emellertid i viss mån kommit att förfelas genom den under större delen av år 1920 rådande byggnadskonflikten, vilken omöjliggjorde all byggnadsverksamhet av den beskaffenhet varom här är fråga. På så sätt har av totalbeloppet 17.500.000 kronor endast kommit att disponeras omkring 3.600.000 kronor, vilken summa Kungl. Maj:t den 3 december 1920 ställt till järnvägsstyrelsens förfogande för uppförande av bostadshus på olika platser inom landet.

*Utskottets
yttrande.*

Uti förevarande proposition har Kungl. Maj:t, i enlighet med 1920 års riksdags i ämnet gjorda uttalande, nu framlagt förslag rörande uppdelningen å de olika verken av återstoden av anslaget, varom riksdagen alltså nu är i tillfälle besluta.

Beträffande de i propositionen framlagda planerna, vilka avse byggnadsföretag av olika slag på ett stort antal skilda platser inom landet, anser sig utskottet, utan att dock hava underkastat dessa planer någon i detalj gående granskning, böra framhålla, hurusom den allmänna depressionen och den därav föranledda starka nedgången i driften vid de affärsdrivande verken torde hava medfört ett betydligt minskat behov av personal och lokaler på vissa platser, varigenom också en del av de under högkonjunkturen föreliggande stora svårigheterna att tillgodose åtskilliga föreliggande lokalbehov av sig själva torde hava bortfallit. Såsom belysande för läget må anföras att vattenfallsstyrelsen, vilken i sin den 24 september 1920 i ämnet avlätna skrivelse upptog det bostadsbehov inom verket, vilket under åren 1921 och 1922 borde tillgodoses genom nybyggnad, till 117 eldstäder, enligt en den 3 mars 1921 avgiven promemoria ansett denna siffra kunna begränsas till omkring 45.

Det förändrade läge, som sålunda inträffat sedan tidpunkten för anslagets beviljande och i viss mån också efter den tid då de särskilda planerna rörande medlens användning uppgjordes inom de olika affärsdrivande verken, synes enligt utskottets mening i vissa fall föranleda tvekan, huruvida det lokala bostadsbehov, som ännu föreligger, är av sådan art, att för dess tillgodoseende bör anlitas ifrågavarande med hänsyn till högkonjunkturens abnorma förhållanden tillkomna anslag. Det synes utskottet böra tagas under övervägande, huruvida icke i vissa fall med uppförandet av tidigare planerade bostadsbyggen bör åtminstone tillsvidare anstå. Icke minst med hänsyn till de föreliggande svårigheterna att för närvarande åstadkomma tillfredsställande inkomstresultat vid de affärsdrivande verk, varom här är fråga, anser utskottet det vara en angelägenhet av stor betydelse att även på detta område söka undvika kapitalutgifter, som ytterligare skulle förminska verkens möjligheter att lämna nöjaktig avkastning.

Vid den omprövning rörande det alltjämt kvarstående behovet av nybyggnader, som således enligt utskottets mening bör företagas, bör emellertid noga beaktas bostadsförhållandena i övrigt i vederbörande samhälle och de åtgärder till lindrande av föreliggande bostadsnöd, som alltjämt på grund härav kunna befinnas vara av nöden. En synpunkt, som icke heller bör förbises är angelägenheten av att icke genom för stora inskränkningar i den allmänna byggnadsverksamheten bidra till ökande av den allmänna arbetslösheten. Utskottet vill tillika uttala sin förväntan att vid nästkommande riksdag framläggas dels en redogörelse för den del av ifrågavarande anslag, som då disponerats, dels ock, i den mån medlen

icke redan kommit till användning, fullständiga planer för medlens fortsatta disposition.

Enligt de nu framlagda planerna skulle i en del fall bostäder av större omfattning än egentliga smålägenheter komma till utförande. Även om utskottet icke vill motsätta sig att så sker, vill utskottet dock framhålla, att själva huvudsyftet med ifrågavarande bostadsbyggen, nämligen att åstadkomma en minskning av den brist på smålägenheter, som ansetts mest trycka den allmänna bostadsmarknaden, icke härigenom må äventyras.

Av departementschefen har vidare ifrågasatts, huruvida ej medel, som skulle användas till uppförande av bostadslägenheter åt vissa stats-tjänstemän, i stället kunde undantagsvis få utlämnas såsom bostadslån till dylika tjänstemän eller sammanslutningar av tjänstemän. Under erinran att dylika bostadslån äro avsedda att utlämnas endast i viss begränsad omfattning får utskottet med hänsyn till de fördelar, vilka, enligt vad av propositionen framgår, skulle stå att vinna genom ett sådant tillvägagångssätt, tillstyrka förslaget härom.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande ännu odisponerade delar av de utav 1920 års riksdag till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor besluta om dessa medels fördelning mellan verken och närmare användning i enlighet med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 28 januari 1921 angivna grunder.

Stockholm den 3 maj 1921.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
 från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, Ollas A. Ericsson, N. A. Nilsson, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. M. Bäckström, J. L. Widdell, C. G. Ekman, O. Bergqvist, K. A. Tengdahl* och *I. Nilsson* i Malmö samt
 från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *C. R. Jansson* i Falun, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, J. Erlansson, O. Osberg, K. A. Westman, F. T. Hamrin* och *S. J. Karlsson* i Nynäshamn.

Reservation:

av herrar *Ollas A. Ericsson, J. Nilsson* i Skottlandshus, *C. G. Ekman, J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *J. Erlansson* och *F. T. Hamrin*, vilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då vid 1920 års riksdag — — — må äventyras.

Av departementschefen — — — sammanslutningar av tjänstemän. Beträffande detta förslag vill utskottet framhålla att i det skick denna ganska vittutseende fråga blivit förelagd riksdagen utskottet icke kan utan ytterligare utredning i ärendet tillstyrka att den av departementschefen förordade anordningen vidtages, och detta så mycket mindre som densamma innebär ett bestämt avsteg från den av 1920 års riksdag beslutade formen för bostadsproduktionens understödjande genom lån av statsmedel.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande ännu odisponerade delar av de utav 1920 års riksdag till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor besluta om dessa medels fördelning mellan verken och närmare användning i enlighet med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 28 januari 1921 angivna grunder med däri av utskottet här ovan angiven ändring.»